

ПОИМАЊЕ ПОБЕДЕ У СТРАТЕГИЈСКОМ КОНЦЕПТУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ

Дано Н. Маврак¹

Достављен: 13. 07. 2022.

Језик рада: Српски

Кориговано: 16. 08, 27. 10. 2022.
11. 01. 2023.

Тип рада: Прегледни рад

Прихваћен: 06. 04. 2023.

DOI број: 10.5937/vojdela2301046M

Мале државе које своју стратегију одбране заснивају на концепту тоталне одбране, чак иако војнички не поразе јачег противника, а у току оружаног сукоба ускрате непријатељу апсолутну победу према његовим критеријумима, и при томе заштите своје националне интересе, могу такав исход сматрати победом. Победа на стратегијском нивоу условљена је, али не и у потпуности детерминисана, војничким победама на тактичком и оперативном нивоу. Проглашавање победе на стратегијском нивоу је квалитативно-политичка перцепција лидера држава, док је на нижем нивоу то углавном предмет квантитативне анализе војних команданата. Анализом садржаја стратешко-доктринарних документа, научних публикација, а затим и компаративно-историјском анализом поимања стратегије и победе приказан је њихов однос и разумевање у различитим историјским епохама. Посебно је анализирано историјско поимање победе у Р. Србији од обнове државности у 19. веку до данас. Вишеструка студија (Р. Србија 1999–2022; Авганистан 2001–2021; Ирак 2003–2022) у којој су анализирани успеси бранилаца након напада асиметрично јаче оружане силе предвођене ОС САД, послужила је као основа за научно уопштавање и формирање коначног исказа о вези победе и концепта тоталне одбране. Разумевањем да се стратегијска победа слабијег у асиметричном конфликту достиже ослонцем на снаге одбране, али и пре свега синергијом свих елемената националне моћи, стварају се услови да се из конфликта изађе под повољним условима са што мањим људским и материјалним губицима.

Кључне речи: *победа, тотална одбрана, стратегија одбране, велика стратегија, конфликт, асиметрични сукоб*

¹ Министарство одбране, Београд, Република Србија, danobeograd@gmail.com, ORCID број: 0009-0004-9176-8687

Ставови изнети у овом раду одражавају лични став аутора, а не Министарства одбране Републике Србије.

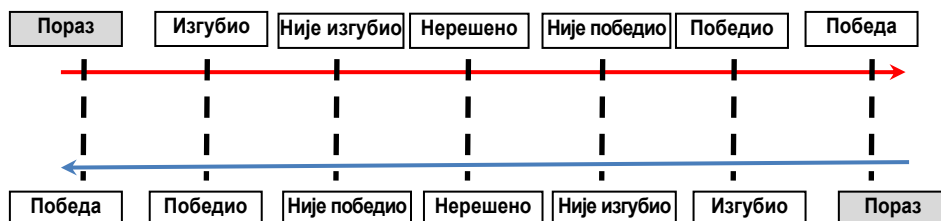
Увод

Колоквијална употреба појма „победа” којим се површно детерминише стање у коме је један ентитет достигао успех у конфликту с другим, колико год то парадоксално звучало, може бити препрека у доношењу научно-методолошке одлуке истраживача да се баве овим проблемом. Да бисмо разумели победу, потребно је извршити њену етимолошку анализу и објаснити могуће синониме. Поред проблема класификације и дефинисања победе, у овом раду се теоријски расправља и о различитој перцепцији победе страна у сукобу на стратегијском нивоу. У пракси се неретко дешава да се ратови заврше а да нема јасног победника, или се долази до привидно парадоксалне ситуације у којој обе стране тврде да су победиле. То се објашњава широким политичким перципирањем победе на стратегијском нивоу које не мора бити у директној корелацији са успехом војних операција на тактичком и оперативном нивоу. Да би се разумела победа у стратегијском концепту тоталне одбране, потребно је начинити историјско-компаративну анализу поимања победе и њеног односа према стратегији, али и према поразу. Тиме се жели показати да победа и пораз на стратегијском нивоу нису бинарни, већ да су у питању два екстремна стања између којих постоји низ могућих међустања. Анализом садржаја постојећих стратегијских докумената Р. Србије утврђено је да се појам „победа” у њима не помиње, па је основно питање у овом раду како и када мале државе, попут Србије, које своју безбедност заснивају на концепту тоталне одбране, могу дефинисати победу? Теоријски циљ истраживања јесте утврђивање успешности концепта тоталне одбране малих држава када су суочене са нападом вишеструко јачег противника. Практични циљ овог рада је боље разумевање промена парадигме победе у концепту одбране Р. Србије и даља расправа о потреби израде Стратегије Републике Србије, чиме би се минимизирало „стратешко лутање”.

Поимање, кодификација и класификација победе

Појам победа (*енг. Victory*) изведен је од латинске речи *Victoria*, од глагола *vinco, victus*, што значи *освојуми*. Формално се преводи као „стање у коме је непријатељ доживео пораз у рату или је надјачан у било ком другом облику надметања или конфликта” (Martel, 2007: 15). У дефинисању победе често се користи појам „успех” (*лат. Successus*), који подразумева достизање нечега што је планирано, жељено или до чега се желело доћи. Реч „победа” има слично значење у скоро свим словенским језицима и везује се, пре свега, за надвладавање у некој борби. Етимолошки, може се довести у везу са перманентном борбом човека за опстанак у тешким условима. Сам израз „*по-беди*” значи ударити по беди, односно надјачати све што доноси беду, несрећу,

страдање. На самом почетку треба нагласити да победа није антипод пораза иако се та два појма врло често доводе у узрочно-последичну везу. Појам „пораз” потиче од латинске речи *Disfaccere* – уништити, нанети озбиљну штету, изгубити, што доводи до закључка да би се у овом контексту победа само условно могла описати као „стање у коме је нанет пораз непријатељу”. То би се могло односити на Стари и Средњи век када се победом сматрало уништење непријатељеве војске у одлучујућој бици где су му нанети такви губици од којих се не може опоравити у кратком року. Неколико векова касније, Клаузевиц разбија постојеће парадигме о победи у „одлучујућој бици” јер одлучну победу не види само као резултат војне силе која је освојила бојиште, већ сматра да је за победу потребно „потпуно уништити физичку и моралну снагу противника и његова потпуна потчињеност нашој вољи уз одустајање од својих намера”. Овом дефиницијом Клаузевиц, као што је свесно увео и дефинисао појам тоталног рата, несвесно дефинише и појам „тоталне победе” као само једног од могућих исхода ратног сукоба (Klauzevic, 1956: 44). У складу са овим ставом, Бартоломеј, у покушају да дефинише победу, примарно поставља питања: Ко, када и под којим условима може тврдити да је остварио победу у рату и ко доноси суд о томе ко је победио? Након полемике око кодификације победе као стања а не као чињенице, Бартоломеј је остао близак Клаузевицевом поимању победе, доводећи је у обрнуто пропорционалну везу са отпором друге стране. Према формули, отпор је продукт средстава и воље којима противник располаже (Отпор = Средства x Воља). Он сматра да је победа стање у коме је отпор близу нуле, што је суштина дефиниције „тоталне победе”. Речју, разлити приступи и проблеми у њеном дефинисању потврђују Мартелову тврдњу да се „реч победа користи за непрецизно описивање концепта успеха у рату” (Martel, 2007: 87). За разлику од њих, Робертс сматра да је свако дефинисање победе бесмислено, те да политичари ради сопствене слободе маневра врло често избегавају да јасно дефинишу победу и све оно што треба урадити да би се до ње дошло. Он примећује да победа једне није нужно и пораз друге стране, посебно у случајевима када потенцијални противници имају и неке заједничке интересе (Roberts, 2020: 28). На крају, сматрајући да је проблем дефинисања победе везан за политичку природу рата, може се рећи да је „победа субјективна процена политичких лидера државе на стратегијском нивоу која није нужно детерминисана јасним објективним показатељима на оперативном и тактичком нивоу (људски и материјални губици, заузета територија и сл.)”. Једно од врло значајних и комплексних питања у расправи о победи је њена кодификација, односно покушај да се на неки начин одреде критеријуми пре него што нека страна прогласи победу. Можда за објашњење комплексности кодификовања победе треба узети у обзир мишљење Колина и Мартела који се слажу да победа и пораз, иако међусобно супротни екстреми стања у неком конфликту, нису бинарни, тј. да између њих постоји низ могућих међустања која у субјективном политичком парафразирању могу бити дефинисани као „победа” (Bartholomees, 2008: 27).

Слика 1 – Различити нивои победе и пораза

Основна претпоставка јесте да противници крећу у рат са супротних страна ове тзв. „скале успеха” са намером да, користећи сопствене стратегије, остваре повољан исход конфликта, односно победу. За даљу теоријску расправу о победи суштински је значајно питање када ће се једна од страна одлучити за проглашавање победе, прекид конфликта и како ће то перципирати друга страна у сукобу? Прекидање сукоба може се везати са скалу одлучности, односно циљева које стране у рату постављају пре него што крену у конфликт. Дакле, циљ и могући исход рата није само победа једне и имплицативно пораз друге стране већ је то сложен и вишезначан процес у коме је чак могуће, колико год то апсурдно звучало, да обе стране прогласе победу задовољавајући се са стањем које је до тада у конфликту достигнуто. Мартел сматра да је победа у рату процена две променљиве, постигнућа и одлучности на тактичком, оперативном и стратегијском нивоу (Martel, 2007: 27-28). На тактичком, и у већини случајева на оперативном нивоу, победа се везује за јасно видљиве ефекте деловања оружаних снага у сукобу. На стратегијском нивоу (и у неким деловима оперативном који се директно преклапају са стратегијским), перцепција јавности (домаће и међународне) има великог утицаја на проглашавање победе. У асиметричном рату асиметрична је и перцепција победе, тј. за јачег учесника је одређени конфликт, а самим тим и победа у њему од оперативног а за слабијег је можда од стратегијског значаја. Идеално би било да стране у сукобу буду задовољне својим достигнућима у конфликту, чиме би се створили услови да се свака страна задовољи „својом победом”, јер како каже Бартоломеј „знају да ће утрошени ресурси превазићи политичку добит ако се сукоб настави”. То имплицира да обе стране могу да прогласе победу, тј. према теорији игара *vin-vin* комбинацију као исход неког рата. Две остале комбинације према којима једна страна губи а друга добија (*vin-lose*, *lose-vin*) такође су извесне, док се победа логички не може придружити исходу *lose-lose* јер тада нема победника (што може бити исход нуклеарног рата великих сила – према теоријском концепту сигурног међусобног уништења *MAD – Mutual Assured Destruction*). У овом теоријском промишљању о победи треба одговорити на питање: зашто није могуће достићи победу у сваком рату, односно колику улогу имају политичари када пред оружане снаге постављају нереалне или имагинарне захтеве у вези с крајњим жељеним стањем које треба да се достигне употребом силе да би се прогласила победа? Иако има више таквих примера и у српској војној историји, можда је најбољи пример за то тзв. „рат против тероризма”, када је било скоро немогуће одредити војно или политичко ста-

ње у коме би се прогласила победа, посебно због тога што су се циљеви рата стално мењали, што је на крају довело до краха војне операције у Авганистану.

Друго питање је „колико“ је победе некој страни довољно да би прекинула конфликт и прогласила победу? У објашњавању импликација пораза и односа победника према пораженом, Мартел цитира латинску изреку *Vae Victis* – тешко побеђенима (Martel, 2007: 155), што је јасна алузију на примену углавном репресивних мера за очување апсолутне или условне субмисивности пораженог. Стране које су приближно исте снаге могу размишљати о „условној“ победи, док су велике силе увек тежиле апсолутној победи у којој у потпуности испуњавају циљеве конфликта у складу са националним интересима и без компромиса са другом страном. Са овом парадигмом може се разумети Мартелов став да је „апсолутна“ победа врло блиска америчкој теорији победе, јер представља неку врсту антиципације која произилази из увреженог осећаја националне надмоћи САД над другим нацијама. Анализом приступа ратовању кроз историју САД издвојено је неколико јасних критеријума победе: поразити непријатељеве војне снаге и његову економску инфраструктуру, контрола непријатељске државе, политичка реформа и реформа власти, обнова економије и инфраструктуре, промена спољне политике непријатељске државе и изградња нових односа са њом. То суштински подразумева потпуно редефинисање државних интереса, циљева, стратегија и политика за њихово спровођење. Другим речима, побеђена држава постаје минсион победника који диктира границе националних интереса побеђеног. Међутим, америчка победа, да би била потпуна, мора да буде призната и од других актера, па се поред од побеђене стране, траже потврде и од сопствене војске, америчке јавности и савезника. Овако дефинисана победа у суштини обухвата све Клаузевицеве елементе „тоталног рата“ (народ, војску и власт) што имплицира да победа (без обзира на снагу јаче стране) не може бити потпуна док је сви поменути елементи на пораженој страни не прихвате као фактичко стање. Руски војни дискурс везује разумевање победе за генерацију рата. У подели на шест генерација рата, према руској војној мисли, мењају се средства, нивои али и циљеви рата. Достицање ових циљева може се окарактерисати као победа у одређеној врсти конфликта (Ostapenko et al., 2012: 92-93). На основу расправе о сложености дефинисања и кодификовања победе намеће се потреба и за класификацијом овог сложеног „стања“, које се због своје теоријске недоречености врло често колоквијално употребљава. Мартел разликује четири елемената сваке победе: ниво победе, промена *statusa quo*, ниво државне мобилизације за рат (људске, материјалне, технолошке, идеолошке) и постконфликтне обавезе (Martel, 2007: 101).

Победе се могу класификовати према следећим критеријумима:

а) у односу на врсту борбених операција (овде су узете у обзир само нападне и одбрамбене војне операције као основни облици ратних операција):

- победа у нападу,
- победа у одбрани;

- б) у односу на врсту сукоба:
- победа у симетричном сукобу,
  - победа у асиметричном сукобу;
- в) у односу на ниво операција:
- тактичка – везује се за уништавање војних снага противника,
  - оперативна – победа која не значи нужно и уништавање његове војске јер војна победа не значи и политичку победу,
  - стратегијска победа – достизање стратегијских војно-политичких циљева једне стране у сукобу;
- г) у односу на степен уништења противничких капацитета за рат:
- тотална победа – углавном уништени одбрамбени капацитети противника,
  - ограничена победа – делимично уништени одбрамбени капацитети противника;
- д) у односу на степен напрезања сопствених ресурса:
- победа без губитака – што би се условно могло назвати „чистом” победом,
  - победа са ограниченим губицима и
  - скупа победа – тзв. „Пирова” због већих губитака победника него пораженог (Vujačić, 1996: 697);
- ђ) у односу на време трајања:
- временски ограничена победа,
  - трајна победа – која се више мери трајним ефектима након победе а не временским периодом;
- е) у односу на постајање формализованог акта којим се победа потврђује:
- формализоване победе и
  - нефомализоване победе.

Оваква класификација може послужити као солидна основа за прецизније формулисање дефинијенса у дефинисању победе на различитим нивоима општости јер је свака победа, посебно на стратегијском нивоу, у суштини политичка опсервација *Sui generis*.

Однос стратегије и победе

Пошто теорија победе још није развијена, за сада нема јасне корелације између победе и стратегије. Мартел сматра да су досадашња теоријска промишљања увек потискивала победу као поткатегорију стратегије или дипломатије (Martel, 2007: 15-52). Правећи разлику између побеђивања у биткама и стратешке победе као крајњег стања до којег је потребно доћи, по могућности без рата и разарања, Сун Цу такође тврди да успех сваке стратегије зависи од способности да се очува победа која се добије на војном пољу. Слично овом ставу, Тукидид прави разлику у победи у биткама и победе у рату за коју тврди да је „мера промена стања у односу на почетак сукоба”. Римски војсковођа Полибијус као највећу мудрост наводи „правилну употре-

бу победе”, док је и Макијавели после њега фокус ставио на „истрајну победу и одржавање стања након војне победе”. Клаузевиц каже да у „стратегии нема победе”, те да је тактичка победа предуслов за стратегијски успех. Све до 19. века сматрало се да је успех сваке стратегије одлучујућа и брза победа над непријатељем. Анализирајући претходно наведено, може се закључити да је однос стратегије и победе нејасан и због тога што се и појам стратегија генерички помиње без суштинског префикса који би је ближе одредио, односно објаснио о којој стратегији говоримо. Највиши стратегијски документ државе је њена „велика стратегија” која обједињава све елементе моћи (економске, војне, политичке, информационе итд.) ради достизања стратегијских циљева. Стратегија одбране је ниже рангирана стратегијски документ који се односи на „припрему и употребу војних средстава у миру и рату, у оквиру интегралне одбране државе од свих облика оружаног угрожавања националних интереса и циљева”. За разумевање победе на стратегијском нивоу важно је приметити корелацију између „велике” и војне стратегије коју је дао Лидел Харт (*Liddell Hart*). Наиме, он је приметио да је циљ велике стратегије постизање политичког а самим тим и војног циља рата, с тим што се велика стратегија не бави ратом у ужем смислу већ обухвата ток и исход рата, као и мир након рата. С друге стране, војна стратегија (назива се и чиста стратегија) представља вештину војсковође, односно вештину расподеле војних ресурса ради постизања политичких циљева. Речју, Харт сматра да је војна стратегија „примењивање високе стратегије у нижем степену” (Ковач и сар., 2009:173). Стратегијска војничка победа, која је дериват примене војне стратегије, недвосмислено води ка повољном исходу сукоба и вероватном достизању националних циљева у складу са великом стратегијом. Међутим, у сложеној и вишезначној динамици конфликта, војнички *status quo* или ускраћивање брзе победе потенцијално јачем противнику може створити предуслове за ангажовање других елемената моћи државе како би се преговорима постигао повољан исход конфликта. То је од суштинске важности за отварање теоријске расправе о томе да ли и мале земље могу да дефинишу победу, не као уништење војне силе несразмерно већег нападача већ, како то сматра бивши начелник Генералштаба Тајвана Ли Кси Минг, као одвраћање или спречавање непријатеља да оствари победу по својој замисли (Ksi Ming, 2020).

Поимање победе у стратегијском концепту тоталне одбране Републике Србије

Да би се објаснио и разумео историјски концепт српског поимања победе мора се разумети шири теоријски концепт стратешке културе. Требало би поћи од става Мартина Ван Кревалда да „различите културе на рат гледају другачије” (Van Creveld, 1991). Слично њему, Хусер тврди да различити поглед

на рат имплицира и различиту перцепцију победе, а своју тврдњу проширује чињеницом да постоје различите материјалне, социјалне и културне варијабле у поимању рата (Huser, 2010: 20). На основу различитог културног поимања рата, Хусер раздваја културе на „пасивне” и „активне”. Према његовом мишљењу, „пасивна култура” води у пасивно стратешко размишљање које обликује њихову стратегију. Насупрот ње стоји „активна култура” која води ка променама, при чему је рат само један од начина да се до тога дође. Аутор овде очигледно пезоративно посматра културе чији ратни етос почива на одбрани, док у исто време велича тзв. „активне”, а суштински агресивне културе, које наводно воде ка променама. Оваква подела је врло упитна, јер опредељење неке културе да рат не сматра начином којим је потребно покренути позитивне промене или да силом намеће своје вредности другима ту културу не чини мање вредном. У складу с тим, прихватљивија би била подела на „офанзивне” и „дефанзивне” културе. Неспорно је да геополитички положај неке државе, историјске трауме и наслеђе, религија, осећај припадности и патриотизам, систем вредности и велики низ других фактора обликују тзв. „стратешку културу” народа. У овом контексту, Врачар и Станојевић сматрају да „свака држава, подстакнута утицајима сопственог културног идентитета, има јединствен начин анализе, интерпретације и реакције на међународну стварност.” (Vračar i sar., 2019: 295-315). Степић сматра да су геополитички чиниоци основа српске стратешке културе, па са тог аспекта треба разумети да су српски ратни етос и *logos* примарно обликовани у борби за ослобођење и очување државности Србије у сложеним геополитичким околностима од 19. века до данас (Stepić, 2019: 166-180). Дуготрајни притисци „пожељног” спољнополитичког курса Р. Србије, перманентне, углавном дихотомне, унутрашње поделе око виталних националних интереса које је било скоро немогуће ускладити са дијаметрално супротним интересима великих сила, присиљавали су Р. Србију да буде у стању перманентне политичке и војне дефанзиве. Пре балканских ратова и Првог светског рата генерал Путник и пуковник Мишић креирали су Ратни план Србије чија је основна идеја била држати се одбране док се политичка и стратегијска ситуација не разјасни, а потом дејствовати према ситуацији (Група аутора, 1924). И након Првог светског рата, у државама у чијем саставу се налазила и Србија, такође доминира стратегијска парадигма одбране државе. Краљевина Југославија ушла је у Априлски рат 1941. године ангажујући своје снаге према ратном плану Р-41 који је суштински био дефанзивне природе. Након Другог светског рата Стратегија одбране СФРЈ заснована је на дефанзивном концепту ОНО и ДСЗ. Подразумевала је да ОС СФРЈ (ЈНА и ТО од 1968. године) буду носиоци отпора потенцијалном агресору и штите независност, суверенитет, територијалну целовитост и уставом СФРЈ утврђено социјалистичко уређење СФРЈ (Ustav SFRJ, 1974). На крају, за све ове епохе заједничко је перципирање да је успешно изведена одбрана синоним за победу, посебно ако је земља нападнута од несразмерно јачег агресор-

ра. Историјски сложено геополитичко окружење и унутрашња политичка превирања условила су да се национални (а тиме и одбрамбени) интереси Републике Србије мењају у складу са периодичним доминацијама стратешке културе која више нагиње ка прозападном или проруском политичком дискурсу. Анализирајући стање стратешке културе у Р. Србији, Врачар и Станојевић сматрају да изабрана политика војне неутралности има потенцијала да Србији обезбеди спољнополитички баланс у односима са великим силама, али и унутрашњи политички консензус између две јасно профилисане форме стратешке културе у земљи (Vračar i sar., 2019: 295-315). Војна неутралност подразумева искључиво ослонац на сопствене ресурсе, односно самопомоћ у случају сукоба, што је довело до тога да Р. Србија прихвати стратегијски концепт тоталне одбране као модел за развој сопственог система одбране (Stojković, 2019). Развијајући концепт тоталне одбране у Р. Србији, до сада су урађене Стратегија националне безбедности, Стратегија одбране и Доктрина Војске Србије (Forca i sar., 2014: 145-165). Анализом садржаја ових докумената утврђено је да ниједан не садржи појам „победа”, док је Доктрина операција ВС највиши доктринарни документ у коме се каже да је „победа крајњи циљ ангажовања војске у случају ескалације сукоба”, без икаквог додатног објашњења (Doktrina operacija VS, 2010). Иако се победа као појам не помиње у Стратегији одбране, на основу потенцирања одбране и заштите националних интереса могло би се закључити да је, са аспекта овог документа, победа на стратегијском нивоу у потенцијалном сукобу у ствари успешно изведена одбрана.

Перципирање стратегијске победе у одбрани малих земаља

Како бисмо тестирали раније изнесене тврдње у вези са начином на који мале земље могу да остваре стратешку победу у сукобу са вишеструко надмоћнијим непријатељем, користимо вишеструку студију случаја. Односно, извршићемо компаративну анализу успеха америчког војног ангажовања 20 година након агресије на СРЈ, Ирак и Авганистан, као примера војних операција где је употребљена несразмерно велика војна сила против држава које су се браниле. Као индикатори коришћени су критеријуми америчке победе које је дефинисао Мартел (Martel, 2007:104), а оцењивани су тростепеном Сетијевом скалом. Према овој скали, *успех* је потпуно испуњење или значајан позитиван напредак у испуњењу постављеног критеријума, *делимичним успехом* се сматрају околности у којима је остварен одређени напредак али није јасно да ли је могуће постићи потпуни успех датог критеријума, док је *неуспех* ситуација када постављени критеријум није достигнут или није био одржив без присуства јаких окупационих снага.

Табела 1 – Компаративна анализа успеха америчког војног ангажовања на КиМ, у Ираку и Авганистану

Критеријуми за стратегијску победу САД	КиМ (Р. Србија)	Авганистан	Ирак
Поразити непријатељеве војне снаге и његову економску инфраструктуру	Војска није поражена, али је економска инфраструктура значајно оштећена. – Делимичан успех	На почетку рата иницијатива је била на страни САД. Након 20 година рата Талибани су остварили превласт на територији државе. – Неуспех	Војска је поражена и економска инфраструктура уништена. – Успех
Контрола непријатељске државе	Снаге НАТО-а контролишу КиМ и већи број земља чланица подржава једнострану проглашену независност КиМ без формалног признања од стране Р. Србије и УН. – Делимичан успех	Од почетка рата успостављена је контрола само над већим демографским центрима и у захвату важнијих путева. На крају је потпуно изгубљена контрола над територијом. – Неуспех	Од почетка рата успостављена је контрола само над већим демографским центрима и у захвату важнијих путева. На крају сукоба значајан део територије је под контролом ИСИС-а и проиранских милиција. – Делимичан успех
Политичка реформа и реформа власти	У току 2001. долази до промене власти у Србији, док је на КиМ формирана тзв. Република Косово. Криза односа између Београда и Пришине је предмет преговора под покровитељством ЕУ и подршку САД. – Делимичан успех	Све проамеричке институције власти које су формиране у Авганистану су нестале након што су у августу 2021. Талибани преузели власт у Авганистану. – Неуспех	Институције се формирају на изборима и имају генерално добар однос са САД, али су оптерећене утицајима локаних фактора безбедности. – Успех
Обнова економије и инфраструктуре	Улагања у економију и инфраструктуру. – Делимичан успех	Све инвестиције и улагања доведене су у питање након војног пораза. Авганистан и даље остаје неразвијена земља. – Неуспех	Уложена су значајна средства у обнову енергетске инфраструктуре ради експлоатације нафте као примарног извора финансирања државе. – Делимичан успех

Критеријуми за стратегијску победу САД	КиМ (Р. Србија)	Авганистан	Ирак
Промена спољне политике непријатељске државе	<i>Р. Србија покушава својом спољном политиком да изгради добре односе са САД који су оптерећени нерешеним статусом КиМ. – Неуспех. Тзв. Косово беспоговорно следи америчку политику. – Успех. Закључак по овом индикатору. – Делимичан успех</i>	<i>Спољна политика авганистанске владе је након америчке окупације била у складу са интересима САД, али је доживела фијаско након доласка Талибана на власт. – Неуспех</i>	<i>Политика Ирака према САД је углавном пријатељска, али је неизвесно у ком правцу ће се развијати због јачања регионалних утицаја. – Успех</i>
Изградња нових односа са непријатељском државом	<i>Обе стране желе унапређење односа, али их оптерећују нерешена питања у вези са КиМ и различита перцепција сукоба у току ратова на простору бивше СФРЈ. – Успех</i>	<i>Са марионетском владом у Авганистану развијени су добри односи. Након доласка Талибана настала је суштинска промена. Није јасно у ком правцу ће се та сарадња развијати. – Неуспех</i>	<i>Суштински се напредовало у односима две земље у односу на период пре почетка рата. – Успех</i>
ЗАКЉУЧАК	<i>Квазистратегијска победа САД, како је описује Мартел са нејасним крајњим исходом. (Martel W., 2007). Покушај стварања хетерономне квазидржава која следи политику САД.</i>	<i>Стратегијски пораз САД, упркос низу тактичких и оперативних војних победа. Пропао је покушај изградње држава и нација деловањем спољног фактора према западном културолошком и легислативном обрасцу.</i>	<i>Квазистратегијска победа САД са нејасним исходом по многим параметрима победе.</i>

Анализирајући ова три случаја може се закључити да и мале земље, својим формализованим или нефомализованим стратегијама одбране у којима је суштина отпор и неприхватање пораза, могу нанети озбиљну штету агресору и његовим стратегијским циљевима. Такво деловање, посебно у дужем периоду, исцрпљује агресора и ускраћује му брзу победу, што у крајњем може имплицирати да одустане од својих иницијалних стратегијских циљева.

Закључак

Победу као стање могуће је кодификовати и јасно описати на тактичком и оперативном нивоу, док је њено дефинисање на стратегијском нивоу отежано јер се победом може описати било које стање у току сукоба за које политичари процене да задовољава минимум заштите националних интереса. То се посебно односи на покушај одређивања победе страна у асиметричном конфликту. Историјско-компаративна анализа показала је да је Р. Србија од нове своје савремене државности у 19. веку у различитим облицима развијала и одржавала концепт одбране у којем је фокус био на одбрани територије, те да је, следећи своју стратешку и суштински дефанзивну културу, тај концепт присутан и данас. Ипак, то не значи да мале земље, ослањајући се на сопствене ресурсе, не могу несразмерно већем противнику ускратити брзу победу, брзо уништење снага одбране и успостављање окупационог система власти. Стање у којем се противник успорава, губи иницијативу и политичку подршку у својој земљи, а да при томе ангажује веће људске и материјале ресурсе него што је то иницијално планирао, може довести до исхода који води ка очувању интереса Р. Србије. Овакво стање се на стратегијском нивоу условно може перципирати као победа. Студија случаја утврдила је да концепт тоталне одбране, чак и у условима када није формално кодификован, него је део стратешке културе народа (пример Авганистана), даје резултате ако су мале државе принуђене на стратегију конфронтације са великим силама. На крају, здраво стратегијско промишљање налаже да се држава брже прилагођава променама у стратешком окружењу, да се смањи стратегијско лутање, те да национални интереси морају бити јасно дефинисани на државном нову у оквиру Стратегије Републике Србије. На основу ње би се усмеравале све ниже рангиране стратегије и политике које би биле усмерене на решавање проблема пре него што се дође у ситуацију да једини гарант заштите националних интереса буду оружане снаге Р. Србије.

Литература

Књиге

- [1] Bartholomees, B. (2008). *Theory of Victory. Parameters.*
- [2] Colin S, G. (2002). *Defining and Achieving Decisive Victory.* US Army War College.
- [3] Huser, B. (2010). *The Evolution of Strategy, Thinking War from Antiquity to the Present.* Cambridge University Press.
- [4] Klauzevic, K. (1956). *O ratu.* Grafičko preduzeće Vuk Karadžić.
- [5] Kovač, M., Stojković, D., (2009). *Strategijsko planiranje odbrane.* Vojnoizdavački zavod.
- [6] Martel, W. (2007). *Victory in War.* Cambridge Univeristy Press.
- [7] Ostapenko, O., Baushev, S., Morozov, I. (2012). *Информационно-Космическое Обеспечение Группировок Войск (Сил) ВС РФ.* Любавич.

[8] Roberts, B. (2020). On Theories of Victory, Red and Blue. Lawrence Livermore National Laboratory.

[9] Sun Cu, V. (2020). Umeće ratovanja. Izdavačko preduzeće Babun.

[10] Van Creveld, M. (1991). The transformation of war. Free Press.

[11] Vujaklija, M. (1996). Leksikon stranih reči i izraza – jubilarno izdanje. Prosveta.

[12] Mišić, Ž. (1990). Moje uspomene. BIGZ.

[13] Đorđević, B. (2000). Istorija srpske ratne veštine. Vojnoizdavački zavod.

[14] Grupa autora, (1924). Veliki rat Srbije za oslobođenje i ujedinjenje Srba, Hrvata i Slovenaca, knjiga I.

Часописи

[15] Vračar, M., Stanojević, G. (2019). Strateška kultura Srbije i koncept totalne odbrane. Vojno delo, 8/2019, 294-315.

[16] Stepić, M. (2019). Geopolitički temelji srpske strateške kulture. Vojno delo, 8/2019, 166-180.

[17] Forca, B., Stojković, D., (2014). O hijerarhiji strategijskih dokumenata. Vojno delo, leto 2014, 145-165.

Интернет

[18] Ksi Ming, L. (2020). Taiwan's Overall Defense Concept, Explained. The Diplomat. Преузето дана 15.04.2022. године са <https://thediplomat.com/2020/11/taiwans-overall-defense-concept-explained/>

[19] Stojković, D. (2019). Koncept totalne odbrane u savremenim uslovima – 64. Sajam knjiga u Beogradu. Преузето дана 03.02.2022. са <https://www.youtube.com/watch?v=MtNZpDuxcgw>

Остало

[20] Стратегија националне безбедности Републике Србије, 2020.

[21] Стратегија одбране Републике Србије, 2009.

[22] Доктрина Војске Србије, 2010.

[23] Устав СФРЈ, 1974, Службени гласник.

Резиме

Расправу о победи на стратегијском нивоу оптерећује колоквијално тумачење самог појма и сложено тумачење односа победе и стратегије током историје. Поред проблема класификације и дефинисања победе, у овом раду се теоријски расправља и о различитој перцепцији победе страна у сукобу на стратегијском нивоу, што указује на сву сложеност односа победе и стратегије. Победа на стратегијском нивоу је политичка квалификација која може, али и не мора, да произађе из војничких победа на оперативном и тактичком нивоу. Основни критеријум за проглашавање победе на стратегијском

нивоу јесте сагледавање нивоа достизања проскрибованих циљева рата који се везују за достизање или одбрану националних интереса државе. У раду је показано да победа и пораз на стратегијском нивоу нису бинарни, већ да су у питању два екстремна стања између којих постоји низ могућих међустања. Мале државе своју победу могу прогласити у неком од међустања ако је тренутним стањем загарантована заштита њихових есенцијалних и виталних националних интереса. Такође, оне које своју стратегију одбране заснивају на концепту тоталне одбране, чак иако војнички не поразе јачег противника, те ако у току оружаног сукоба ускрате непријатељу апсолутну победу према његовим критеријумима, и при томе заштите своје националне интересе, такав исход могу сматрати победом. Концепт тоталне одбране може да доведе до условне победе када га подржавају државотворност и слободарска стратешка култура народа. Анализом садржаја стратешко-доктринарних документа, научних публикација, а затим и компаративно-историјском анализом поимања стратегије и победе приказан је њихов однос и разумевање у различитим историјским епохама. Посебно је анализирано историјско поимање победе у Р. Србији од обнове државности у 19. веку до данас. Вишеструка студија (Р. Србија 1999–2022; Авганистан 2001–2021; Ирак 2003–2022) у којој су анализирани успеси бранилаца након напада асиметрично јаче оружане силе предвођене ОС САД, послужила је као основа за научно уопштавање и формирање коначног исказа о успешности тоталне одбране, али и условне победе коју може прогласити страна која се успешно одбранила. Ради разумевања значења победе у концепту тоталне одбране Р. Србије, потребно је разумети стратешку културу нашег народа, односно факторе који су историјски обликовали српски геостратешки код, посебно од обнове модерне српске државе у 19. веку до данас. Треба рећи да се у постојећим стратегијским документима Р. Србије победа не помиње, па је и основно питање у овом раду како и када мале државе које своју безбедност заснивају на концепту тоталне одбране могу дефинисати победу? Показано је да је одговор на ово питање тзв. асиметрична победа. Наиме, треба разумети да се *стратегијска победа слабијег у асиметричном конфликту достиже ослонцем на снаге одбране, али се и пре свега синергијом свих елемената националне моћи стварају услови да се из конфликта изађе под повољним условима са што мањим људским и материјалним губицима*. Дакле, циљ и могући исход рата није само победа једне и имплицативно пораз друге стране, већ је то сложен и вишезначан процес у коме је чак могуће, колико год то апсурдно звучало, да обе стране прогласе победу задовољавајући се стањем које је достигнуто. У асиметричном рату асиметрична је и перцепција победе, тј. за јачег учесника је одређени конфликт, а самим тим и победа у њему, од оперативног значаја, а за слабијег је можда од стратегијског значаја. У сложеној и вишезначној динамици конфликта, војнички *status quo* или ускраћивање брзе победе потенцијално јачем противнику може створити предуслове за ангажовање других елемената моћи државе како би се преговорима постигао повољан исход конфликта. То је и

од суштинске важности како би се могло тврдити да и мале земље могу да дефинишу победу не као уништење војне силе несразмерно већег нападача, већ као одвраћање или спречавање непријатеља да оствари победу по својој замисли.

Кључне речи: *победа, тотална одбрана, стратегија одбране, велика стратегија, конфликт, асиметрични сукоб*

© 2023 Аутори. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

